KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

Lausunto

7.4.2025

Asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle
Lasse Leppä, konsernipalveluiden toimialajohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue

Keski-Suomen hyvinvointialueen asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle 7.4.2025

Asia: HE 13/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Tiivistelmä

Keski-Suomen hyvinvointialue kiittää lausuntomahdollisuudesta, ja toteaa pitävänsä esitettyjä muutoksia pääosin kannatettavina. Ehdotetun Lupa- ja valvontaviraston myönteisenä odotusarvona hyvinvointialueen näkökulmasta ovat erityisesti valtakunnallisesti yhtenäiset valvontakäytännöt, joissa nykyisessä hajautetussa valvontamallissa on esiintynyt jonkin verran vaihtelua.

Sen sijaan vähälle huomiolle esityksessä ovat jääneet hyvinvointialueen itsehallinnon kannalta keskeiset seikat, joita Keski-Suomen hyvinvointialue ehdottaa, että hallintovaliokunta ottaisi erityisesti huomioon omassa työssään. Lisäksi hyvinvointialue ehdottaa huomioitavaksi varautumiseen liittyviä ehdotuksia (kokonaisturvallisuuden strateginen tavoite, maakuntatasoinen toteutus) sekä elinvoimakeskusten osalta hyvinvointialueiden työnantajatarpeita, esimerkiksi Keski-Suomen hyvinvointialue on maakuntansa suurin työnantaja, ja siitä syystä osin esityksen sanoitukset uusista elinkeinovirastojen tehtävistä tulisi suunnata myös hyvinvointialueiden työnantajatarpeiden, esim. koulutus, huomioimiseen.

Esityksen keskeinen sisältö lyhyesti

Hallituksen esityksessä (13/2025 vp) ehdotetaan perustettavaksi valtakunnallinen Lupa- ja valvontavirasto, joka kokoaisi nykyisten aluehallintovirastojen, Valviran ja ELY-keskusten aiempia tehtäviä yhteen virastoon. Sillä olisi toimipaikat jokaisella sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueella, ja sen toimialueena olisi koko maa, ellei toisin säädetä.

Lupa- ja valvontavirastolle säädettäisiin myös vastuu varautumisen alueellisen yhteistyön järjestämisestä, joka tapahtuisi samoilla yhteistyöalueilla kuin sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä pelastustoimessa. Varautumisen ja pelastustoimen tehtävät yhdistyisivät viraston sisällä samaan osastoon. Tavoitteena on mm. varmistaa valtakunnallisen viraston alueellinen läsnäolo ja yhteistyö paikallisten viranomaisten kanssa, erityisesti turvallisuuden ja valmiuden edistämiseksi.

Samassa uudistuksessa ELY-keskukset lakkautettaisiin ja niiden tehtävät siirrettäisiin uuteen aluehallinnon viranomaiskokonaisuuteen, elinvoimakeskuksiin, joille koottaisiin erityisesti elinkeino-, liikenne-, maaseutu- ja ympäristöasioiden toimeenpano- ja kehittämistehtävät.

Esityksen arviointi Keski-Suomen hyvinvointialueen tehtävien näkökulmasta

Keski-Suomen hyvinvointialueen näkökulmasta sen tehtävien pääasiallinen kokoaminen yhteen valvontatahoon on tarkoituksenmukainen tapa hoitaa sen toiminnan valvontaa. Nykyisellään eri viranomaisten toimialueet vaihtelevat, jolloin aluetta koskeva tieto on hajallaan useammalla taholla. Keski-Suomen kannalta myös esimerkiksi oikeuslaitoksen hajautuminen hallintotuomioistuinten (Hämeenlinnan hallinto-oikeus) ja yleisten tuomioistuinten (Vaasan hovioikeus) asioissa kannalta erilaisiin alueisiin kuuluu tähän hajautuneeseen kokonaisuuteen, johon tällä ehdotuksella ei vaikuteta, mutta jota tulisi jossain vaiheessa ottaa tarkasteluun. On tärkeää myös varmistaa, että lupa- ja valvontavirastolla on alueellista toimintaa, jotta alueen toimintaan ja paikallisiin olosuhteisiin voidaan myös konkreettisesti ja syvällisesti perehtyä.

Lupa- ja valvontaviraston tehtävänä ei tulisi olla järjestämisvastuussa olevien viranomaisten ohjaus vaan selkeästi laillisuusvalvonta (lakiesitys Lupa- ja valvontavirastosta 1 §, HE 13/2015, s. 249). Tämä edellyttäisi hyvinvointialueen itsehallinnon ymmärtämistä suhteessa uuden viraston tehtäviin, koska valvonnan tulee kohdistua siihen, toimitaanko lain mukaan, hyvinvointialueella tulee itsellään olla päätösvalta palvelun toteutuksen tapaan lainsäädännön antamissa puitteissa. Valvonta on yleensä jälkikäteistä, ja sillä voidaan riittävästi puuttua mahdollisiin laiminlyönteihin tai lainvastaiseen toimintaan. Toteutettavassa laillisuusvalvonnassakin tulisi huomioida kuitenkin annetun ohjauksen vaikutus, eli hyvinvointialueiden toiminnassa tästä vastaavat pääosin useat ministeriöt yhdessä, jotka ratkaisevat myös annetut taloudelliset resurssit – samojen tahojen vastatessa myös Lupa- ja valvontaviraston valvonnan resursoinnista uudessa virastossa. Ehdotus ei saisi myöskään johtaa siihen,

että valvonnan resursseja kasvatetaan, koska nykyiset sähköiset toimintatavat ja tietojen saaminen ovat nopeuttaneet valvonnan tehtävien hoitamista, mutta on ymmärrettävä, että selvityspyyntöihin vastaamiseen vaaditaan aina enemmän resurssin käyttämistä valvottavalta kohteelta, joka tuottaa käsittelyyn koko asia-aineiston. Vaikka hallituksen esityksessä (s. 230–231) on viitattu, että tässä muutoksessa huomio kiinnitetään ainoastaan teknisluonteisiin seikkoihin, on sellainen kuitenkin viraston tehtäviä ymmärtäminen oikein ja oikeassa laajuudessa suhteessa muiden viranomaisten asemaan ja tehtäviin.

Uudessa laissa lupa- ja valvontavirastosta (1 §) tulisi ottaa huomioon perusoikeuksien ja oikeusturvan lisäksi *kokonaisturvallisuuden toteutuminen*. Ilman sitä laissa ei riittävästi sanoiteta strategista tavoitetta viraston roolista varautumisen osalta. Samalla esitetään, että sana varautuminen poistuisi tästä virastolaista ja tilalle otetaan kokonaisturvallisuus. Se kuvaa paremmin koko virastossa tehtävää työtä ja edelleen 13 §:ssä mainittua yhteistyön tavoitetta. Samalla linjattaisiin lailla kaikille yhteisesti, että kokonaisturvallisuus on pääkäsite ja siviilivalmius on sen yksi tavoitetila. 13 §:ssä Siviilivalmiuden alueellinen yhteistyö olisi paras vaihtoehto, että sen **yhteistyöalue olisi maakunta (tai hyvinvointialueen alue).** Viraston tehtävien jälkeen tulisi mainita, että se yhteensovittaa valtakunnallisia siviilivalmiuden toimintaperiaatteita alueellisissa turvallisuus- ja valmiustoimikunnissa. Ne toimivat viraston apuna varautumisen alueellisen yhteistyön suunnittelussa, kehittämisessä ja seurannassa. Virasto asettaa toimikunnat. Lisäksi virasto yhteensovittaa alueella tehdyn yhteistyön viraston sisällä valtakunnallisesti Sisäministeriön johdolla. Toimikunnan asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä sekä viraston sisällä tehtävästä yhteensovittamisesta voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Elinvoimakeskusten osalta jää epäselväksi, onko lakiesityksessä huomioitu tasapainoisesti alueellisten ekosysteemien tukeminen, painottuvatko yritysten tarpeet niin, että esimerkiksi suurten työnantajien (kuten esimerkiksi Keski-Suomen hyvinvointialue omassa maakunnassaan) tarpeita ei osata ennakoida, tai riittävää mukanaoloa verkostomaisessa ja yhteistyöhön perustuvassa rakenteessa (Laki elinvoimakeskuksista 1–2§:t, HE 13/2015, s. 294–300).

Lisätietoja:

Lasse Leppä
Konsernipalveluiden toimialajohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue
puh. 050 599 9545
lasse.leppa@hyvaks.fi